

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 36 Volume: 8 Issue: 36

Şubat 2015 February 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

GÖSTERGEBİLİM AÇISINDAN TÜRKÇE DERS KİTAPLARI*

SEMIOTICS PERSPECTIVE TURKISH COURSE BOOKS*

Oğuz Kamil ERCANTÜRK**

Öz

Ders kitabı hazırlanırken tek bir alanın verileri yeterli olmamaktadır. Ders kitaplarının hazırlanması sürecinde dilbilim, metindilbilim, göstergebilim gibi alanların verilerinden yararlanılması gerekmektedir.

Göstergebilimsel yöntemin kullanıldığı bu çalışma ile Türkçe derslerinde metinlerin incelenmesi açısından öğretmenlere model olmak ve ders kitaplarının göstergebilimsel açıdan durumunun yansıtılması ile bundan sonra hazırlanacak ders kitapları için yol gösterici olmak amaçlanmıştır.

Nitel araştırma yöntemi ile oluşturulan çalışma tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı ile Talim ve Terbiye Kurulu tarafından okutulmak üzere önerilen ve 2012 yılındaki baskıları esas alınan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelenmiştir. Çalışma evreni, serbest okuma ve dinleme metinleri dışındaki 5. sınıf Türkçe ders kitabından 24; 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarından 18'er olmak üzere toplam 78 metinden oluşmaktadır. Çalışma alanı ise, 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan farklı metin türlerinden birer örnek olarak olmak üzere seçilen 19 metinden oluşmaktadır. Çalışma verileri, doküman analizi ile toplanmış, elde edilen verilerin analizi nitel içerik analizi yöntemi ile yapılmıştır.

Ortaokul Türkçe ders kitaplarının göstergebilimsel açıdan incelenmesi ile elde edilen verilerden, göstergebilimsel yöntemin yazılı metnin anlamının anlaşılmasında, nesnel olarak değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında okura yardımcı olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Eğitimi, Dilbilim, Metindilbilim, Göstergebilim.

Abstract

Data gathered from a single field is not enough to write a textbook. Multiple fields such as linguistics, textlinguistics and semiotics need to be adopted in the process of writing a textbook.

The aim with this study, which employs semiotic method, is to set an example for teachers to study texts in Turkish classes. By reflecting the textbooks through semiotics, providing a guide for future textbooks is aimed.

This study was formed using qualitative research and survey model. For the research the texts from 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks (2012 editions), which were recommended by Ministry of National Education and Board of Education and Discipline, were analyzed. The population of the research was composed of 78 texts that include 24 texts from 5th grade Turkish textbook and 18 texts from each of 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks. Extracurricular reading texts and listening texts were excluded. Field of study consisted of 19 texts that were chosen as examples of different text types in 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks. The data was collected by document analysis and the collected data was analyzed by qualitative content analysis method.

Studying secondary school textbooks in terms of semiotics has revealed that semiotic method helps the reader with comprehension, objectively evaluation and interpretation of written texts.

Keywords: Turkish Education, Linguistics, Textlinguistics, Semiotics.

GİRİŞ

* Bu çalışma "Göstergebilim Açısından Türkçe Ders Kitapları" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr., Ümraniye 75. Yıl Cumhuriyet Ticaret Meslek Lisesi.

Dil, bir iletişim aracı olarak tanımlanmaktadır. Bu iletişim aracının, toplum tarafından üzerinde uzlaşmaya varılmış kodları vardır. Dilin temel işlevi de bireyler arasındaki bu kodların çözülmesi ile bilgi alışverişini sağlamaktır.

Bu bilgi alışverişi sürecinde kişilerin temel ve dil becerilerini geliştirerek onları iletişimde daha aktif bireyler hâline getirmek dil eğitimi ile sağlanmaktadır. Kavcar'ın (1988: 253-260) belirttiği gibi dile hâkim olma hem hayatta başarı kazanmak için hem de okul başarısı için çok önemlidir.

Bireylerin sosyal ve akademik hayatlarındaki başarısı için eğitimin hangi toplumsal konumdan gelirse gelsin, evde ne düzeyde dil bilincine ve edincine ulaşmış olursa olsun, bütün öğrencileri, kendine güvenen, bildirişime ve dil kullanımının yararına inan, düşünen ve düşündüğünü anlaşılır bir biçimde dile getirebilen geniş düzgülü insanlar olmasını sağlamak gibi genel amacının dışında dil eğitiminin de öğrencilerin sözlü ve yazılı dil kullanımını geliştirmek gibi özel bir amacı vardır (Huber, 2008: 270).

Dil eğitimi ile dil kullanımını öğrenmek ve geliştirmek dilin sözcük, tümce gibi yapılarının hangi durum ve ortamlarda kullanıldığını öğrenmek demektir. Dilidüzgün'e (2008: 135-136) göre, sözcükler ya da tümceler yalnızca kullanıldıkları bağlam içinde bir işlev ve anlam kazanırlar. Dilsel öğelerin belli bir bağlam içinde kullanılması ile de metin oluşur. Huber'e (2008: 270) göre dil kullanımı da belli bir bildirişim durumunda üretilen metinlerle gerçekleşir.

Günümüzde, dilbilim çalışmalarında dilin birimi olarak tümce yerine metin kabul edildiği gibi dil öğretiminde de dil kullanımının metinler aracılığıyla öğretilmesi doğru bir yaklaşımdır çünkü Güneş'in (Cuq, Gruca, 2005'ten aktaran Güneş, 2013: 3) aktardığı gibi, öğrencilere yeni kelime ve dil bilgisi kurallarını öğretme, anlama becerilerini geliştirme yönüyle metin kullanımı yararlı görülmektedir. Metin odaklı bir dil öğretiminin gerçekleştirilebilmesi için Dilidüzgün'e (2008: 135-136) göre, programcıların, ders kitabı yazarlarının ve uygulama aşamasında öğretmenlerin metin kavramını ve yapısını çok iyi bilmeleri gerekmektedir. Bu aşamada dil öğretimi ve metindilbilim dalları arasında gerçekleştirilecek disiplinler arası bir dayanışmaya gereksinim vardır. Hangi dilsel yapıların hangi metin türlerinde ağırlıklı olarak kullanıldıkları bilgisine sahip olmak, dil öğretim programı içeriklerinin belirlenmesinde, metin seçiminde ve metin çalışması etkinliklerinin hazırlanmasında daha bilinçli davranılmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla metin koşullu bir iletişim anlayışının benimsendiği çağdaş bir yaklaşımda dil öğretiminin de metindilbilimsel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekmektedir.

Dil eğitiminde, yazılı ve sözlü metinler aracılığı ile öğrencilerin okuma, dinleme, yazma ve konuşma düzeylerini geliştirmenin yanında, onların geniş konu alanlarına yönelmeleri, farklı disiplinlerle ilgi kurmaları ve daha önemlisi birey olabilme sorumluluğu edinebilmesi amaçlanmaktadır (Aytaş, 2006: 261). Metin kullanımı ile bu amaçlananların gerçekleşebilmesi için metinlerin öğrenciler tarafından doğru bir şekilde anlaşılabilmesi önemlidir. Bu da doğru okuma ile gerçekleşebilecektir. Uçan'a (2006: 40) göre, okuma, her şeyden önce, görsel göstergeler dizisinin bir algılanışıdır; sonra da bir soyutlama ve bir zihinsel sunumlar dizisi, bir belleğe alış, bir yapı ve son olarak yorumlamadır. Bu durumda doğru okuma, olduğu gibi metne mahkûm olmayı; metni, metinden hareketle açıklamayı ifade eder. Yazılı bir metin, okuyucuya birçok anlamı düşündürebilir ancak önemli olan metnin söylediğini anlamaktır.

Metinlerin neyi ifade ettiğini inceleyen, açıklayan, yorumlayan birçok eleştiri ve çözümleme yöntemi vardır. Bu yöntemlerden biri de göstergebilimsel yaklaşımdır.

Göstergebilimsel yaklaşım, metin açıklama/metin yorumlama tekniklerinin yerini almak üzere geliştirilmiş yeni bir seçenek değildir. Bununla beraber, yeni bir yazınsal eleştiri türü olmak amacıyla da, savında da değildir. Ancak, göstergebilim, metin açıklama/metin yorumlama teknikleri ile yazınsal eleştiriye bazı kavramlar, ilkeler, işlemler, daha da önemlisi yöntemsel bir bakış açısı sunmaktadır ve böylece -onların amacını üstlenmese de- göstergebilimin bir gösterge eleştirisi anlayışının doğmasına yol açtığı da kesindir. Okumanın, çözümlemenin, koşulları konusunda ortaya atılmış, geliştirilmiş tutarlı, tümü kapsayıcı varsayımlar demeti olan göstergebilim anlatılarda, metinlerde anlamların nasıl birbiriyle

eklemlenerek üretildiğini araştıran, öncelikle bu üretim sürecini ortaya koyabilecek bir kuramsal aygıt (düşünme modeli) geliştiren bir bilimsel tasarıdır (Rifat, 1999: 18).

Göstergebilimsel yaklaşım, anlamın oluşum ve işleyişiyle ilgilenmektedir. Günay'a (2012: 19) göre bu nedenle göstergebilim, bir bildirinin anlaşılması için değişik okuma düzeyleri önermiş ve anlamı ortaya koymak için de farklı yöntemler geliştirmiştir.

Doğru bir anlama ulaşmak için dilbilimsel ve göstergebilimsel verilerden hareket eden bir yöntem edinmek önemlidir. Bu, okuyucuya metni, metin dışı olgularla değil metin içi olgularla bilimsel olarak inceleme ve yorumla olanağı verir. Böylece anlama, metin içindeki dilsel yapılar ile ulaşılabilir. Bu da anlama ulaşmayı kolaylaştıracaktır.

Bu çalışmada, ana dili eğitiminde göstergebilimin yöntem ve verilerinden yararlanmak; ders kitaplarındaki metinleri göstergebilimsel yöntemle ele alıp metinlerin göstergebilimsel bir yöntemle nasıl çözümlenebileceğinin örneğini ortaya koymak üzere ortaokul Türkçe ders kitaplarından seçilen metinler göstergebilim çözümleme yöntemine göre incelenmiştir.

Buna göre metinler söylemsel, anlatsal ve derin yapı olmak üzere üç düzeyde ele alınmıştır. Metnin söylemsel yapısında, yazar ile anlatıcı arasındaki ilişki, kullanılan bakış açısı (odaklayım), kahramanların özellikleri, zaman ve uzam belirlenmeye çalışılmıştır. Anlatsal yapıda metindeki eyleysel örnekçe ve anlatı izlencesi ortaya konmaya çalışılmıştır. Bundan sonra metnin soyut anlamına ulaşabilmek için temel yapıya yönelik göstergebilimsel dörtgen ile çözümleme yapılmıştır.

Göstergebilimsel Çözümleme

Metin, dili somutlaştırarak iletişim kurma şeklidir. Bu bütünlük içinde anlam öne çıkmaktır. Metinleri doğru anlamak önemlidir. Bu anlam arayışında tek tek sözcükler ya da tümceler üzerinden değil bağlam ile anlam kazanan metnin bütününe bakmak gerekmektedir. Bu anlam arayışında edebî metinlerin ayrı bir yeri vardır.

Edebî metinler, gösteren ve gösterilen arasındaki ilişkinin en üst seviyede olduğu ürünlerdir. Gösterenler günlük çağrışımlardan farklı olarak kültürel, toplumsal, tarihî ve siyasî arka plana dayalı gösterilenleri belirtir. Dildeki her gösterenin tek bir karşılığı olabileceği gibi birden fazla karşılığı da olabilir. Özellikle edebî metinlerde bu göstergeler bağlam içinde farklı anlamlara sahip olurlar (Gürlek ve Çiçekler, 2013).

Göstergebilimsel çözümleme yöntemi bir okumadır. Ancak buradaki okuma yaygın okumadan farklıdır çünkü yaygın okuma metindeki yüzeysel yapıdaki anlamla daha çok ilgilenir. Rifat'a (2011: 36) göre göstergebilimsel çözümleme anlamındaki okuma, hem daha yoğun, hem daha dikkatli, hem daha duyarlı hem de daha yöntemli bir çaba gerektirir ve bu çaba var olduğu kabul edilen yapıyı ayrıştırarak, bozarak, çözerek yeniden kurma, yeniden yapılandırma eylemidir.

Göstergebilimsel okumada, okur, metnin yüzeyindeki anlamın değil, görünenin ardındaki anlamın peşindedir. Demir'e (2009: 17) göre anlamlı bir bütünü çözümlenmeyi amaçlayan göstergebilim, varsayımsal tündengelimli bir yöntemi benimsemiş ve bir anlamlama kuramı geliştirmiştir.

Bu kuramının amacı, ne gösterge dizgelerinin gerçek anlamını bulmak, ne yepyeni anlamlar üretmek, ortaya çıkarmak, ne de dış yaratım koşullarını genişletmektir. Bu kuramın amacı, bir gösterge dizgesinde ne söyleniyor, neyi, kim söylüyor, bu soruların yanıtını da araştırmak değil, bir gösterge dizgesi, hangi katmanlardan oluşmaktadır, bunu yeniden üstdil aracılığıyla dizgeleştirerek sunmaktır. Başka bir deyişle göstergebilimsel çözümlemede kimin, ne dediği önemli değil, ancak (yazan öznenin) söylemek istediğini nasıl söylediği önemlidir. Göstergebilimsel bir çözümleme anlam olgularını açıklamaya çalışmamaktadır, ancak anlamın eklemlenerek üretiliş biçimini araştırmaktadır. Bununla birlikte, göstergebilim içeriğin biçimine yönelik içkin ve yapısal bir kuram olarak ortaya çıkmaktadır (Rifat, 1980'den ve D'Enttevernes, 1988'den aktaran İşeri, 2002: 44). İçeriğin biçimi göstergebilimsel çözümlemenin inceleme konusuna girerken (Demir, 2009: 17) göstergebilimcinin temel uğraşısı anlamın nasıl

oluşturulduğu ve gerçekliğin nasıl sunulduğu sorusunu yanıtlamaya yöneliktir (Yaylagül, 2010: 624).

Göstergebilim, bu soruların yanıtına anlamın farklardan, ayrımlardan, karşıtlıklardan doğduğunu düşünerek ulaşmaya çalışır.

Bir metin çözümlenirken hem bu metnin söylediği şeyleri (anlamlar evrenini) görmeye hem de söylenenlerin biçimini, düzenini (içeriğin biçimini) kavramaya ve yeniden yapılandırmaya çalışılır. Bir başka deyişle, göstergebilimsel çözümleme, anlamlı bir bütüne (metne) yaklaştığında anlatım düzleminin özelliklerini, yani dilsel ve biçimsel yapıları bir başka etkinlik alanına bırakarak doğrudan doğruya içerik düzleminin biçimine yönelir (Rifat, 1996: 26; Rifat, 2011: 35).

Göstergebilim, içerik düzlemindeki biçimin de üç değişik düzeyde düzenlendiğini ve üç aşamada çözümlenebileceğini benimsemektedir. Yüze yapıdan derin yapıya doğru bir yön izleyen bu çözümleme yöntemi şöyle bir adlandırmayla sıralanmaktadır: Söylemsel düzey, anlatsal düzey, mantıksal-anlamsal düzey.

Bu çözümleme sürecinde anlatım düzlemi kesitlere ayrılır ve önce söylemsel düzeye ulaşılır. Bu düzeyde kahramanlar, kahramanların uzam ve zaman içinde yer alışları incelenir. Ardından anlatsal düzeye geçilir. Burada ise kahramanların anlatı içindeki işlevleri değerlendirilerek eyleyenler örnekçesi ve anlatı izlencesi ortaya konur. Son aşamada ise mantıksal-anlamsal düzeye ulaşılır ve derin anlam araştırılır.

Söylemsel düzeydeki metin çözümlemesinde Sinan ve Demir'e (2011: 1153) göre söylemselleşme, oyunculaşma, zamansallaşma, uzamsallaşma gibi dizimsel bileşeler ile izlekselleşme ve betikselleşme gibi anlamsal bileşeler tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu tür sözdizimsel ve anlamsal bileşelerin belirlenmesi için anlatıcı, bakış açısı (odaklayım), anlatı kişileri (kahramanlar), zaman ve uzam gibi figüratif unsurlar belirlenecektir.

Anlatsal düzeydeki metin çözümlemesinde anlatı metnini yüzeysel düzeyde betimlemeye olanak veren en önemli araç eyleyenler şemasıdır ve eyleyenden eylemi yapan ya da eyleme maruz kalan kimse anlaşılır (Greimas ve Courtes, 1979'dan aktaran Uçan, 2013: 135).

A. J. Greimas'ın ortaya attığı kurama göre her metinde anlatıyı oluşturan altı eyleyen (Özne-Nesne-Gönderen-Alıcı (Gönderilen)-Yardımcı-Engelleyici) bulunur ve bunlardan ilk dördü birçok anlatıda yer alır (baş, birincil derecede kahramanlar) diğer ikisi ise zorunlu olmamakla beraber anlatıda bulunabilir. Kıran'ın (2003: 124) belirttiği gibi temel eyleyenler gönderen, özne ve nesnedir.

Eyleyenler şemasında özne göndereni dinleyerek, onunla bir anlaşma (sözleşme) yaparak nesnesini bulup getirmekle görevlidir. Bunun için de anlatı özne üzerine kurulur ve diğer eyleyenler özne çevresinde şekillenir. Özne diğer anlatı eyleyenleri tarafından desteklenir ya da engellenir.

Bu eyleyenler arasında eylemin gerçekleştirilme durumuna göre bağlantılar vardır ve bu bağlantılar karşıtlıklar üzerinden kurulur. Bu Günay (2002: 93) tarafından şöyle gösterilmektedir:

Gönderen-Özne-Nesne arasında = isteyim eksenini

Gönderen- Nesne-Gönderilen arasında = iletişim eksenini

Yardımcı- Özne-Engelleyici arasında = güç eksenini

Anlatı çözümlemesi düzeyinde eyleyenler ortaya konduktan sonra anlatı izlencesine geçilir.

Anlatı, Günay (2007: 231) tarafından bir anlatıcının belli bir bakış açısı ile, birbiriyle ilintili olaylar dizisini belli bir uzam ve zaman içine koyarak kurgulaması olarak tanımlanmaktadır.

Anlatı izlencesi, bir durum değişimi, dönüşümü olarak nitelendirilebilir. Anlatının başlangıç durumu ile bitiş durumu arasındaki birleşmeler ya da ayrılmalar dönüşümü yaratır. Bu dönüşümler ile de anlatının temel kesitleri oluşur.

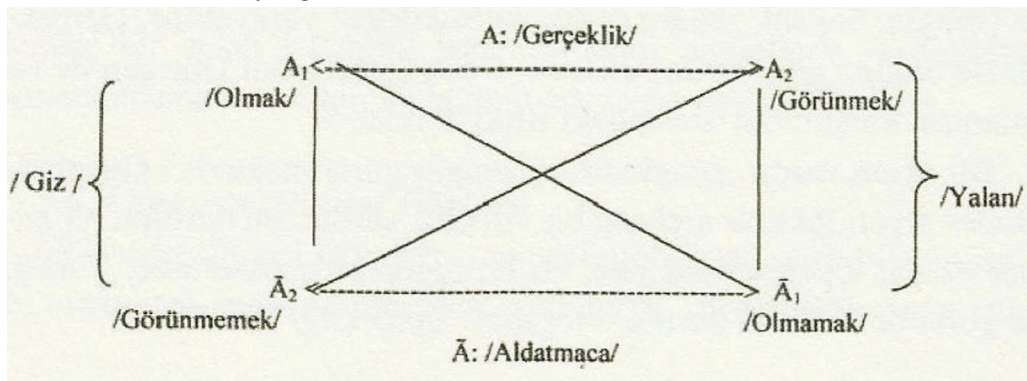
A. J. Greimas'a göre anlatı izlencesi dört aşamadan oluşmaktadır: Eyletim, Edinç (Edinim), Edim, Yaptırım.

Bu anlatı şemasına göre, gönderenin özneyi yönlendirdiği, harekete geçirdiği, desteklediği aşama eyletim olarak adlandırılır. Bu yönlendirme doğrultusunda öznenin harekete geçebilmek için kendisini hazırlaması edinç aşamasıdır. Öznenin kendini hazırlaması sonucu eylemi gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği aşama edim olarak adlandırılır. Yaptırım aşamasında ise özne, eyleminin sonucuna göre ödüllendirilir ya da cezalandırılır. Böylece, anlatının başında nesnesinden ayrı olan özne “(Ö V N)”, anlatının sonunda nesnesine kavuşur “[(Ö V N) > (Ö ∧ N)]” ya da kavuşamaz “[(Ö V N) > (Ö V N)]”.

Temel yapıdaki metin çözümlemesinde ise Rifat'a (2011: 45) göre yapılacak ilk iş, söylem ve anlatı düzeylerinde saptanan ilişkileri düzenleyen derin, soyut mantığın ne olduğunu bulmaktır. Bir başka deyişle, anlam üretiminin temel yapılarını kavramaktır.

Metindeki soyut düşüncelere ulaşmak, metinde yer alan karşıtlıkları izlemek ile mümkün olur. Karşıtlıklardaki değişimler okuyucuyu metindeki temel anlama ulaştırır. Bu düzeyde ulaşılan temel anlam göstergebilimsel dörtgende gösterilir. Göstergebilimsel dörtgen, mantıksal-anlamsal düzeyde kullanılan, diğer çözümleme düzeylerine bağlı, bir sözce olarak metnin bütününe soyut, görsel bir düzlemde açıklamak için önerilen bir şemadır ve karşıtlıklar, dönüşümler ile oluşturulan göstergebilimsel dörtgende, metindeki var olan durumlar arasında birer ilişki söz konusudur. Uçan'ın (2013: 129-130) aktarımı ile bu ilişki şöyle açıklanabilir: Bir insan vardır, zengindir ve zengin görünmektedir: Güzel elbiseler giyer, lüks bir arabası, villası... vardır: Bu durumu bir anlatı ekseninde gösterirsek bu bir /gerçeklik/ eksenidir: Varlığı ile görünümü ile bu durum o insanın gerçekliğidir. Ama insanlar hep böyle değildir. Aslında pek de zengin olmayan bir insan, giysileriyle, dil kullanımıyla kendisini zengin gibi gösterebilir: Bu durum, bu insan için /aldatmaca/ bir anlam eksenidir. Bu iki anlam eksenini “karşıtlık” eksenleridir: Birincisine karşıtlık eksenini, ikincisine de alt karşıtlık eksenini denir. Görünmemek, olmak'ı; olmamak, görünmek'i içerir. Bu eksenlere de “içerme” eksenini ya da “bütünlüçülük” eksenini denir. Olmak, olmamak ile; görünmek, görünmemek ile “çelişkinlik” eksenlerini oluşturur. Bir insan zenginse ve zengin görünüyorsa, /gerçeklik/ ekseninde; zengin görünmüyor, zengin de değil, ama kendisini zengin gibi gösteriyor, zengin gibi görünüyorsa bir /aldatmaca/ ekseninde yer alır. Zengin olmadığı halde zengin gibi görünüyorsa bir /giz/ söz konusudur: Adam cimri olabilir; korkuyor olabilir; bilinmeyen bir giz söz konusudur.

Bu durum şema ile şöyle gösterilebilir (Uçan, 2013: 130):

Şekil 1. Göstergebilimsel dörtgen

Bu şema metnin derin düzeydeki özeti olarak kabul edilmektedir. Terimler arasındaki bağıntılar metinlerin derin yapısındaki mantıksal dönüşümleri gösterir. Böylece metinlerin içeriğini oluşturan anlam evreni incelenmiş olur.

YÖNTEM

Nitel araştırma yöntemi ile oluşturulan çalışmanın modeline, örnekleme ve verilerine yönelik bilgilere bu bölümde yer verilecektir.

Model

Çalışma tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2012: 77).

Evren/Çalışma Alanı

Çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı ile Talim ve Terbiye Kurulu tarafından okutulmak üzere önerilen ve 2012 yılındaki baskıları esas alınan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelenmiştir.

Ders kitaplarındaki metinlerin kapsamına serbest okuma metinleri ile dinleme metinleri dâhil edilmemiştir. Buna göre çalışma evreni, 5. sınıf Türkçe ders kitabından 24; 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarından 18'er olmak üzere toplam 78 metinden oluşmaktadır.

Öğrencilere verilmek istenen davranış ve kazanımların her bir metin türü ile gerçekleştirilmesi mümkün olacağından çalışma alanı seçiminde evrendeki farklı metin türleri göz önünde bulundurulmuş ve farklı metin türlerinden birer örnek seçilmesi düşünülmüştür.

Böylece, 5. sınıf seviyesinden 4 metin; 6, 7 ve 8. sınıf seviyesinden 5'er metin random (rastgele) yöntemi ile seçilmiştir. Buna göre çalışma alanını 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan farklı metin türlerinden birer örnek olarak seçilen 19 metin oluşturmaktadır. Çalışma alanını oluşturan metinlerin, sınıf düzeylerine ve metin türlerine göre dağılımı şöyledir:

Tablo 1: Çalışma Alanını Oluşturan Metinlerin Dağılımı

Metin Türleri	Sınıf Düzeyleri			
	5. sınıf	6. sınıf	7. sınıf	8. sınıf
Olaya Dayalı Metinler	Roman			Martı (s. 106-110)
	Öykü	Çöp Ev (s. 46-49)		
	Masal	Küçük Kar Tanesi (s. 80-83)		
	Anı		Atatürk'ten Anılar (s. 34-37)	
	Tiyatro			Öyle Denmez (s. 14-17)
	Fabl		Meşe ile Saz (s. 64-65)	
	Gezi Yazısı			ODCU Haftası Şenlikleri (s. 110-114)
	Destan			Oğuz Destanı (s. 71-77)
	Efsane			Kız Kalesi (s. 10-11)
	Haber			Basından Teknoloji Haberleri (s. 76-80)
Düşünceye Dayalı Türler	Deneme		Canım Kitap (s. 18-19)	
	Sohbet/ Söyleşi			Tatlı Dil (s. 10-13)
	Mektup	Pireyi Deve Yapmak (s. 14-15)		
	Biyografi			Mehmet Akif Ersoy (s. 78-79)
	Makale		Atatürk'ün Fikir Dünyası (s. 32-33)	
	Söylev			Onuncu Yıl Nutku

				(s. 26-27)
	Konferans			Hayatta Başarımın Yolları (s. 98-100)
	Fıkra		Boş Arsa (s. 102-103)	
Şiir	Şiir	Ay'da Bir Küçük Serçe (s. 88-91)		

Veri Toplama Aracı

Çalışma verileri, doküman analizi (belgesel tarama) yöntemi ile toplanmıştır. Bu yöntem var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamayı, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini içerir. Ayrıca yöntem, belli bir amaca dönük olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar (Karasar, 2012: 183; Yıldırım ve Şimşek, 2006: 187).

Verilerin Analizi

Çalışma alanından elde edilen veriler nitel içerik analizine dayalı olarak göstergebilimsel inceleme yöntemi ile çözümlenmiştir. Böylece göstergebilimin metin çözümlemede sunduğu araçlar kullanılarak ana dili olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ve 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe Ders Kitaplarında (MEB, 2012) yer alan metinler incelenmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarından seçilen metinler göstergebilimsel çözümleme yöntemine göre incelenmiş ve elde edilen veriler söylem çözümlemesi, anlatı çözümlemesi ve temel yapı çözümlemesi başlıkları ile sunulmuştur.

Söylem Çözümlemesine (Söylemsel Düzey) Yönelik Bulgular

Göstergebilimsel çözümleme yöntemi ile incelenen metinler, söylem çözümlemesi düzeyinde anlatıcı ve bakış açısı, kahramanlar, zaman ve uzam açısından ele alınmıştır.

Söylem çözümlemesi düzeyinde anlatı ve bakış açısı durum/düşünce metinlerinde aranmamış; anlatıcı ve bakış açısı yalnızca olaya dayalı metinlerde ele alınmıştır. Buna göre elde edilen veriler şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 2: İncelenen Metinlerdeki Anlatıcı ve Bakış Açısı

Sınıf Düzeyi	Metin Adı	Anlatıcı	Bakış Açısı
5.	Çöp Ev	Benöyküsel	İç odaklayım
	Küçük Kar Tanesi	Dışöyküsel	Sıfır odaklayım
	Ay'da Bir Küçük Serçe	Dışöyküsel	Sıfır odaklayım
6.	Atatürk'ten Anılar	I: Dışöyküsel II: Dışöyküsel III: Elöyküsel	I: Sıfır odaklayım II: Sıfır odaklayım III: İç odaklayım
	Meşe İle Saz	Dışöyküsel	Sıfır odaklayım
7.	Öyle Denmez	İçöyküsel	İç odaklayım
	Odcu Haftası Şenlikleri	Benöyküsel	İç odaklayım
	Oğuz Destanı	Dışöyküsel	Sıfır odaklayım
8.	Martı	Dışöyküsel	Sıfır odaklayım
	Kız Kalesi	Dışöyküsel	Sıfır odaklayım
	Basından Teknoloji Haberleri	Dışöyküsel	Sıfır odaklayım

Çalışma kapsamında incelenen 19 metinden 11'inde anlatıcı ve bakış açısına ulaşılmıştır. Atatürk'ten Anılar metni 3 ayrı anıdan oluştuğundan bunlar ayrı birer metin gibi incelenmiştir. Buna göre 9 metinde dışöyküsel anlatıcıya, 2 metinde benöyküsel anlatıcıya, 1'er metinde de elöyküsel ve içöyküsel anlatıcıya rastlanmıştır. Metinlerdeki bakış açısına bakıldığında 9 metinde sıfır odaklayım, 4 metinde de iç odaklayım bakış açısına rastlanmıştır.

Buna göre incelenen metinlerde çoğunlukla dışöyküsel anlatıcının ve sıfır odaklayım bakış açısının kullanıldığı söylenebilir.

Söylem çözümlemesi düzeyinde bir sonraki aşamada metinlerde yer alan kahramanlar incelenmiştir. Buna göre elde edilen veriler şöyle gösterilebilir:

Tablo 3: İncelenen Metinlerde Yer Alan Kahramanlar

Sınıf Düzeyi	Metin Adı	Kahramanlar
5.	Çöp Ev	haber sunucusu, mahalleli, Şerife Hanım, belediye çalışanları, ikiz kardeşler Çınar ile Pınar ve onların anne ve babası, site yöntemi, diğer çocuklar ve jüri
	Küçük Kar Tanesi	küçük kar tanesi, anne, diğer kar taneleri, çocuklar (Ayşe, Deniz, Mehmet, Merve, Zeynep, Kürşad, Dilşad) ile onların anne ve babaları (insanlar)
	Pireyi Deve Yapmak	oğul ve baba, toplum, bazıları, öğrenci, adam, çocuk, anne, doktor, baba, yetişkin, eğitimci
	Ay'da Bir Küçük Serçe	küçük serçe, serçenin arkadaşları, Ay, Güneş, Kutup Yıldızı, Samanyolu, tüm yıldızlar, öğrenciler ve çocuklar
6.	Atatürk'ten Anılar	I: Atatürk, müdür, öğretmen, vatandaş, öğrenci, milletvekili, kadın, ana, asker II: Atatürk, konuk, Mimar Sinan, insan, millet, mimar, sanatçı, sanatkâr III: Atatürk, Kâzım Özalp, Bakanlar Kurulu
	Meşe ile Saz	meşe, saz, kimseler
	Canım Kitap	insanlar, okuryazar, romancı, şair, okuyucu, Nurullah Ataç, Sabahattin Teoman, sanatçı
	Atatürk'ün Fikir Dünyası	İnsanlar, Atatürk, devlet adamı, komutan, asker, lider
	Boş Arsa	Henry Ford, ben, biz, siz, insanlar, şehirli, kent kaçkını
7.	Öyle Denmez	Hacivat, Karagöz, ev halkı, dülgere, borçlu, biri, öteki, fırıncı, valide
	Odcu Haftası Şenlikleri	Anlatıcı, babaanne, kabileler, insanlar, anne, çocuk, Türkler, bölge insanları, gençler, nesil, yaylacılar, Osman Emmi, gaziler, Atatürk, amca, çocuklar, büyükler, Gıdal Hasan, Aşamoğlu Ahmet, otçu, Çepni Türkleri
	Oğuz Destanı	Oğuz Kağan, Ay Kağan, göğün kızı, Gün, Ay, Yıldız, göğün kızı, yerin kızı, Gök, Dağ, Deniz, Urum Kağan, ordu, kurt, asker, halk, herkes, Uluğ Türük, Oğuz Kağan soyu, Bozoklar, Üçok
	Tatlı Dil	insanlar, gelin, güvey, Charles Quint, millet
	Mehmet Âkif Ersoy	Mehmet Âkif Ersoy, babası, annesi, Esad Dede, arkadaşı, Eşref Edip, Osmanlı Devleti, TBMM, toplum, halk, edebiyatçı
8.	Martı	martı Jonathan, diğer martılar, martı Chiang, martı Fletcher, anne ve baba martı
	Kız Kalesi	bey (baba), beyin kızı, kâhin, köylü kadın
	Basından Teknoloji Haberleri	I: Ankara Büyükşehir Belediyesi, yerel yönetimler, büyükşehir belediyeleri, Büyükşehir Belediyesi Veteriner Müdürü, Avrupa Birliği II: İstanbul Üniversitesi (İÜ) Su Ürünleri Fakültesi İşsu Ürünleri Üretimi Araştırma ve Uygulama Birimi, İÜ Su Ürünleri Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Bayram Öztürk, balıkçılar, vatandaşlar III: yazar, firma yetkilisi IV: Çevre ve Orman Bakanlığı, Yakup Kaska, ekip
	Onuncu Yıl Nutku	Atatürk, Türk milleti, Türk ordusu
	Hayatta Başarının Yolları	konuşmacı, dinleyiciler, dört arkadaş, noter, polis, hamam sahibi, hamama girip çıkanlar, müşteriler, hamamda çalışanlar, direktör, baş ateşçi.

Metinlerde kullanılan kahramanlara bakıldığında metin kahramanlarının tarihte var olan kişilerden, günümüz kişilerinden, hayal unsuru olarak yaratılmış kişilerden ve kişileştirilen varlıklardan seçilmiş olduğu söylenebilir.

5. ve 6. sınıf seviyesinde kişileştirme daha yaygınken 7. ve 8. sınıf seviyesinde gerçek kişilere daha fazla yer verilmiştir.

Söylem çözümlemesi aşamasında kahramanların ardından metinlerde yer alan zaman unsurlarına bakılmıştır. Buna göre metinlerdeki zaman unsurları şöyle gösterilebilir:

Tablo 4: İncelenen Metinlerdeki Zaman Unsurları

Sınıf Düzeyi	Metin Adı	Zaman Unsurları	Anlatı Zamanı
5.	Çöp Ev	o akşam, yemek saati, son günlerde, bugün, birkaç gün sonra, akşam vakti, ertesi gün, o gece, bir akşam, yarın, her gün, bugün, bir iki saat sonra	1-2 hafta
	Küçük Kar	bir zamanlar, bir gün, o gün, akşam, gece, sabah, eski günler	2 gün

	Tanesi		
	Pireyi Deve Yapmak	vardır, kullanıyoruz, demiyoruz, diyebiliyoruz, gitmiyormuş	Mektup yazım zamanı
	Ay'da Bir Küçük Serçe	sabahtan beri, bu gece, gün boyunca, gün batımıyla, akşam, yarın, bütün gece, bütün gün, gece, günler geçti aradan, haftalar, kırk gün kırk gece, aradan yıllar geçti	2 gün ve sonrasında günler
6.	Atatürk'ten Anılar	I: Türk tarihi boyunca, pek az zaman içinde II: akşam, gece yarısı, saat 22.50 III: günlerce, 1937, günden güne, mayıs ayı	I: 1934'ten kısa bir zaman önce Atatürk'ün okula varması ve konuşma süresi II: 2 Ağustos 1935'te 1-2 saat III: 1937'de birkaç ay
	Meşe İle Saz	bir gün, bugüne kadar, bir gün, o güne dek	Konuşma zamanı
	Canım Kitap	yer alıyor, okur, yalnızlardır	Günümüz
	Atatürk'ün Fikir Dünyası	bugünkü medeniyetten, bu günkü medeniyet seviyesine	Geçmiş'ten günümüze
	Boş Arsa	Henry Ford bu sözü sarf ettiğinde, bundan yaklaşık 25-30 yıl önce, aradan geçen zaman içinde, şimdi, her gün, iki yıldır	Henry Ford'tan (1863-1947) günümüze
7.	Öyle Denmez	Akşam, bugün, geçen günkü, geçen hafta	Konuşma zamanı
	Odcu Haftası Şenlikleri	ben on yaşındaydım, bir sabah alacakaranlıkla, çok sonra, aradan geçen onca yıla rağmen, son yıllarda, bu gece, bir zamanlar, o günler, bugünler, zaman içinde, geçmişte, şimdi, o günler, Temmuz ayının dördüncü cumartesi günü, 180 yıldır, her yıl, bir dönem, geçmişte, bu yıl, çoktan, bir zamanlar, çocukluğumda, o yıllar, artık, çoktan, artık, şimdiki, çocukluğumdan, geçmişte, Çarşamba günleri, Perşembe ve Cuma günleri, bütün bir yaz, ekim ayı, göçme zamanı, sabah gündoğumuyla, her mevsimde, nisan, mayıs, haziran, kasım, eski yıllar, çocukluğumda, belli bir saatten sonra, dönüş yolunda, kısa sürede, o gün, dört beş saat yürüdükten sonra, şenlikten sonra, artık son günüm ya da gecem, kaç yıl daha	Temmuz ayının dördüncü Cuma gecesi ve Cumartesi günü
	Oğuz Destanı	bir gün, doğumundan kırk güne kadar, kırk gün, geceler günler geçti, nice seneler doldu, bu çağda, sabah olmadan önce, tanın ağarmasıyla, sabah, bir gündü, yine günlerden bir gün, karanlık, gün geceler dolunca, bir gün, kırk günden sonra, tan ağarıyordu, bir gün, sonra günlerden, sabah olunca, kırk gün kırk gecedden çok	Oğuz Han'ın doğumu ve oğullarına hanlık vermesi
	Tatlı Dil	düğün akşamı, dakikalar	Günümüz
	Mehmet Akif Ersoy	1873, 1936	1873-1936
8.	Martı	sabahın ilk saatleriydi, bir gün daha başlıyordu, her zaman, kış pek uzak değil, birkaç gün içinde, bir haftalık denemeden sonra	2-3 hafta
	Kız Kalesi	vaktiyle, bugünkü, doğar, beyin kızımın on dokuz yaşını tamamlar, gece geç vakit, ölür, aradan günler, aylar, yıllar geçer	19 yıl
	Basından Teknoloji Haberleri	Zaman ifadeleri bulunmamaktadır.	Belirsiz zaman
	Onuncu Yıl Nutku	Kurtuluş Savaşı'na başladığımızın 15'inci yılındayız, Cumhuriyetimizin onuncu yılını doldurduğu, bugün, az zamanda, geçmiş asırlar, geçen zaman, on beş yıldan beri, bugün, az zamanda, her on senede	29 Ekim 1933 konuşma zamanı
	Hayatta Başarının Yolları	on sene evvel, bir ay zarfında, o gün, bir yıl sonunda	Bir yıl

Çalışma kapsamında incelenen metinlerdeki zaman unsurlarına bakıldığında metinlerdeki anlatı zamanın çoğunlukla tahmin edilebilir olduğu ve anlatı zamanının kısa bir zaman dilimini kapsadığı söylenebilir.

Söylem çözümlemesinde son olarak metinlerdeki uzam incelenmiştir. Buna göre elde edilen veriler şöyle gösterilebilir:

Tablo 5: İncelenen Metinlerde Yer alan Uzam Unsurları

Sınıf Düzeyi	Metin Adı	Uzam
5.	Çöp Ev	ev, çöp ev, mahalle, belediye, apartman, daire, bina, site, çocuk parkı, oda, mutfak, salon
	Küçük Kar Tanesi	gökyüzü, yeryüzü, gökyüzü ile yeryüzü arası, yer, hava, sağ-sol el, ev, sokak, dışarı, derecik
	Pireyi Deve Yapmak	sınıf, okul
	Ay'da Bir Küçük Serçe	gökyüzü, erik ağacının üstü, kutup yıldızının yanı, Ay'ın çevresi, yeryüzüdür
6.	Atatürk'ten Anılar	I: Ankara Kız Lisesi, sınıf, dünya II: sofra sohbeti, ülke III: Savarona gemisi, yatak, yurt, Hatay, okul
	Meşe İle Saz	gölge, sulu ve rüzgârlı yerler
	Canım Kitap	Dünya
	Atatürk'ün Fikir Dünyası	dağ, deniz, Ay, dünya, cephe, ülke
	Boş Arsa	kent, dünya, Bakırköy, ev, yol, banliyö, şehir merkezi, semt, İzmit, Tekirdağ, tarla, çiftlik, kooperatif, market, otel, rezidans, bina, otoyol, dağ, çadır, zindan, İstanbul, tünel, köprü, fabrika, bahçe, ağaçlık, kent dışı, gölcük, balkon, boş arsa, kır, adacık, alışveriş merkezi, okyanus, ada
7.	Öyle Denmez	bahşış dağılan yer, evde, Odunkapısı, hapis, fırın, mutfakta
	Odcu Haftası Şenlikleri	yayla, Bursa, Giresun'un Sis Dağı, Karadeniz, yurdun dört bir yanı, dağ, sahil, Sakarya, Karasu, Artvin, Kars, yayla evleri, Trabzon, Rize, Orta Asya, yerleşim yerleri, oba, dünya, her yer, Pazarlık Tepesi, il, Doğu Karadeniz Dağları, yol, meydan, kahve, Dumlupınar, İnönü, dağın etekleri, Erkek Suyu, Deliçoban Kanyonu, Cenük, dere, Görele Deresi, Fırat Nehri, vadi, köy, yamaç, Eynesil, Kayasis zirvesi
	Oğuz Destanı	Oğuz yurdu, orman, nehir, ırmak, ev, il, yer, gök, göl, ağaç kavuğu, yeryüzünde, kent, yol, Muz-Dağ etekleri, çadır, Urum, İdil-Müren, nehrin kıyıları, Kara-Dağ sırtları, otağ, doğudan batıya, kuzeye
	Tatlı Dil	mağaza, ev, Adana, Mersin, Kahramanmaraş, Güney ve Güneydoğu vilayetleri, Erzincan, dünya
	Mehmet Âkif Ersoy	İstanbul, Arnavutluk, Buhara, Fatih, Emir Buharî Mahalle Mektebinde, Fatih Merkez Rüştiyesini, Fatih Camisi, Halkalı Baytar Mektebi, Ziraat Nezareti, Rumeli, Anadolu, Arabistan, Halkalı Ziraat Mektebi, Dârülfünûn, Mısır, Medine, İslam ülkeleri, Batı, Anadolu, Balıkesir, Kastamonu, Burdur, TBMM, Cami'ül-Mısriyye, Vatan, Türkiye
8.	Martı	gökyüzü, deniz, kıyı, yurt, okyanus, havada, kum, dünya
	Kız Kalesi	yurt, Kız Kalesi, Silifke sahili, kıyıdan birkaç metre uzakta, deniz, İçel ili, Akdeniz, İçel ili bölgesi, kale, deniz, karşı taraf, bağ, oda
	Basından Teknoloji Haberleri	I: Büyük şehirler, Ankara, ev, park, bahçe, başkent, sokak, şehir, belediye, bakanlık, gümrük, internet II: İstanbul Üniversitesi, Sakarya Nehri, Karadeniz, Sapanca ilçesi, Türkiye, Rusya, havuz, üniversite III: yurtdışı, her yer, dünya, ülkemiz, Türkiye, firma, ülke, Avrupa Birliği IV: Muğla, Dalaman ilçesi, Pamukkale Üniversitesi
	Onuncu Yıl Nutku	Ankara, Türkiye Cumhuriyeti, dünya, memleket
	Hayatta Başarının Yolları	Amerika, Kolombiya Üniversitesi, şehir, hamam, havuz, sokak, transatlantik kumpanyası, İngiltere, New York, vapur, makine dairesi, Londra

Çalışma kapsamında incelenen metinlerdeki uzam unsurlarına bakıldığında metinlerde yer alan uzamın çoğunlukla gerçek uzama dayandığı söylenebilir.

Anlatı Çözümlemesine (Anlatısal Düzey) Yönelik Bulgular

Göstergebilimsel çözümleme yöntemi ile incelenen metinler, anlatı çözümlemesi düzeyinde eyleyenler şeması ve anlatı izlencesi açısından ele alınmıştır.

Anlatı çözümlemesi düzeyinde eyleyenler şeması bütün metin türlerinde aranmışken anlatı izlencesi yalnızca olaya dayalı metinlerde aranmıştır.

Bu düzeyde öncelikle metinlerdeki eyleyenler incelenmiştir. Eyleyenlerin durumuna göre bir metinde birden fazla eyleyenden söz edilebilmektedir.

Buna göre 5. ve 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerden elde edilen veriler şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 6: İncelenen Metinlerde Yer Alan Eyleyenler (5-6. Sınıf)

Sınıf Düzeyi	Metin Adı	Eyleyenler					
		Gönderici	Özne	Nesne	Alıcı	Yardımcı	Engelleyici
5.	Çöp Ev	Baba	Çınar	Yarışmayı kazanmak	Çınar	Televizyon haberi Rüya	Pınar
		Baba	Pınar	Yarışmayı kazanmak	Pınar	Çınar Bilgisayar alma düşüncesi	Becersizlik
	Küçük Kar Tanesi	Hayal Merak	Küçük kar tanesi	Yeryüzünde yaşamak	Küçük kar tanesi	Anne	Zaman Sıra
	Pireyi Deve Yapmak	Başarısızlığın duyulması	Baba	Öneride bulunma	Oğul	-	-
	Ay'da Bir Küçük Serçe	Hayal	Küçük serçe	Ay	Küçük serçe	Kutup yıldızı Samanyolu Diğer yıldızlar	Diğer serçeler Uzaklık Karanlık Yorgunluk Yükseklik Susuzluk Açlık
6.	Atatürk'ten Anılar I	Atatürk	Kız öğrenciler	Seçmek ve seçilmek	Kız öğrenciler Kadınlar	Dünyadaki kadınlar	-
	Atatürk'ten Anılar II	Atatürk'ün düşüncesi	Atatürk	Heykel yaptırmak	Emri alan	Sorumluluk Saygı	-
	Atatürk'ten Anılar III	III: Yurt işlerini hâletme isteği	Atatürk	Yurt işleri	Atatürk	Güçlü, sağlıklı bünye	Hastalık
	Atatürk'ten Anılar IV	III: Yurt işlerini hâletme isteği	Atatürk	Hatay isteğini iletme	Kâzım Özalp	-	-
	Meşe İle Saz	Acıma duygusu	Meşe	Saza kanat germe	Saz	-	Karayel
	Canım Kitap	Yalnızlık	İnsanlar	Yalnız olmamak Sıkıntıyı unutmak Hayata renk katmak Arkadaş bulmak Tecrübe edinmek	İnsanlar	Kitap Okumak	-
	Atatürk'ün Fikir Dünyası	Düşünce	Atatürk	Düşünceleri uygulamak	Atatürk	Akl Bilim Sosyal ve siyasi ortam Kitap okumak Kültürlü olmak Tarih sevgisi ve bilgisi	-
	Boş Arsa	Kent sorunu	Henry Ford	Kenti terk etmek	Henry Ford İnsanlar		
Trafik Kentleşme		Anlatıcı Günümüz insanı	Kent sorunundan kurtulmak	Anlatıcı Günümüz insanı			

5. ve 6. sınıf Türkçe ders kitabından incelenen metinlerde 14 adet eyleyenler şemasına ulaşılmıştır. Bunların 5 tanesinde tüm eyleyenlere yer verilmektedir.

7. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerden elde edilen veriler şunlar:

Tablo 7: İncelenen Metinlerde Yer Alan Eyleyenler (7. Sınıf)

Sınıf Düzeyi	Metin Adı	Eyleyenler					
		Gönderici	Özne	Nesne	Alıcı	Yardımcı	Engelleyici
7.	Öyle Denmez	Hacivat'ın yorgunluk atma isteği	Hacivat Karagöz	İletişim kurmak	Hacivat Karagöz	Hacivat	Karagöz'ün yanlış anlaması ve yanlış konuşması
	Odcu Haftası Şenlikleri	Sağlık Babaanne	Çocuk	Yayla	Çocuk	-	Yorgunluk
		Göçün bıraktığı iz Sevgi Keyif	Anlatıcı	Odcu haftası şenliklerine katılmak	Anlatıcı		
	Oğuz Destanı	Yiğitlik	Oğuz Han	Avlanmak	Oğuz Han	-	Gergedan
		Zahmet yaşamak	Oğuz Han	Gergedanı avlamak	Oğuz Han İnsanlar	-	-
		Sevmek	Oğuz Han	Evlenecek	Göğün kızı Yerin kızı	-	-
		Emirlerin dinlenmemesi	Oğuz Han	Urum Kağan	Oğuz Han	Kurt Ordu	-
		Uluğ Türük	Oğuz Han	Avlanmak	Oğuz Han	Çocuklar (Gün, Ay Yıldız, Gök, Dağ, Deniz)	İhtiyarlık
		Oğuz Han	Çocuklar (Gün, Ay Yıldız, Gök, Dağ, Deniz)	Avlanmak	Çocuklar	-	-
	Tatlı Dil	İnsanlar	İnsanlar	İletişim kurmak İş yaptırmak Kendini dinletmek Kendini tanıtmak Bütün kapıları açmak Gönül almak	İnsanlar	Tatlı dil Güler yüz	Acı dil
	Mehmet Âkif Ersoy	Mehmet Âkif Ersoy Haksızlık Milliyetçilik hareketi Savaş Edebi kişilik Toplum sıkıntıları Sanat anlayışı Gerçekçilik anlayışı	Mehmet Âkif Ersoy	Eğitim almak Dil öğrenmek Mesleğini yapmak İstifa etmek Seyahat etmek Kalkınmak Şiir yazmak İstiklâl Harbini desteklemek Milletvekili olmak İstiklâl Marşını yazmak	Mehmet Âkif Ersoy Osmanlı Devleti Halk	Baba Esad Dede Çalışmak İlim Sanat Bilimsel gelişmeler	-

				Mısır' da yaşamak Vatanında ölmek Edebî türünler ortaya koymak			
7.	Öyle Denmez	Hacivat'ın yorgunluk atma isteği	Hacivat Karagöz	İletişim kurmak	Hacivat Karagöz	Hacivat	Karagöz'ün yanlış anlaması ve yanlış konuşması

7. sınıf Türkçe ders kitabında incelenen metinlerden 11 adet eyleyenler şemasına ulaşılmıştır. Bunların 3 tanesinde tüm eyleyenlere yer verilmektedir.

8. sınıf Türkçe ders kitabından elde edilen veriler şunlardır:

Tablo 8: İncelenen Metinlerde Yer Alan Eyleyenler (8. Sınıf)

Sınıf Düzeyi	Metin Adı	Eyleyenler					
		Gönderici			Gönderici		
8.	Martı	Öğrenme isteği	Martı	Daha hızlı uçabilmek	Martı	En hızlı martı	Anne Baba
	Kız Kalesi	Kâhin	Baba	Kızını kurtarmak	Baba	-	Yaşlı kadın Yılan
	Basından Teknoloji Haberleri I	Hayvan hastalıkları İnsan sağlığı	Ankara Büyükşehir Belediyesi Veteriner müdürü	Hayvanları internet ortamından takip etmek	Belediyeler Bakanlıklar Gümrükler	Çip	Maliyet
	Basından Teknoloji Haberleri II	Balıkların neslinin tükenmesi	İÜ Su Ürünleri Fakültesi Dekanı	Bilimsel (göç, büyüme, beslenme) takip	İstanbul Üniversitesi (İÜ) Su Ürünleri Fakültesi İşsu Ürünleri Üretimi Araştırma ve Uygulama Birimi	Çip Vatandaş	Av
	Basından Teknoloji Haberleri III	Hayvanların her yerde tanınması	Firma yetkilisi	Kalıcı kimlik Ortak veri tabanı Veri tabanlarını bir araya getirmek	Dünyanın her yerindeki insanlar	Çip	-
	Basından Teknoloji Haberleri IV	Caretta Caretaları korumak	Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi Yakup Kaska	Kaplumbağaları uydudan takip etmek Kaplumbağaların hayatlarını araştırmak	Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi Yakup Kaska ve ekibi	Çevre ve Orman Bakanlığı	-
	Onuncu Yıl Nutku	Onuncu yıl	Atatürk	Onuncu yılı kutlamak	Türk milleti	-	-
		Atatürk Biz	Atatürk Biz	Türkiye Cumhuriyeti	Türk milleti	Türk milleti Türk ordusu	-
	Hayatta Başarının Yolları	Çocuklardan biri	En genç çocuk	Para kazanmak Ekonomi yapmak	En genç çocuk	-	Diğer çocuklar

8. sınıf Türkçe ders kitabında incelenen metinlerde 9 adet eyleyenler şemasına ulaşılmıştır. Bunların 3 tanesinde eyleyenler tam olarak bulunmaktadır.

Anlatı çözümlemesi aşamasında ikinci olarak olaya dayalı metinlerdeki anlatı izlencesi incelenmiştir. Bu aşamada anlatının başında nesnesinden ayrı olan öznenin geçirdiği dönüşümler ile anlatının sonunda nesnesine kavuşup “[$(\ddot{O} \vee N) > (\ddot{O} \wedge N)$]” kavuşmadığı “[$(\ddot{O} \vee N) > (\ddot{O} \vee N)$]” ortaya konmuştur.

Çalışma kapsamında incelenen metinlerdeki anlatı izlencesinin sonucu şöyle gösterilebilir:

Tablo 9: İncelenen Metinlerdeki Anlatı İzlencesi

Sınıf Düzeyi	Metin Adı	Anlatı Başlangıç	Anlatı Sonuç
5.	Çöp Ev	$(\ddot{O} \vee N)$	$[(\ddot{O} \vee N) > (\ddot{O} \wedge N)]$
	Küçük Kar Tanesi	$(\ddot{O} \vee N)$	$[(\ddot{O} \vee N) > (\ddot{O} \vee N)]$
	Ay'da Bir Küçük Serçe	$(\ddot{O} \vee N)$	$[(\ddot{O} \vee N) > (\ddot{O} \wedge N)]$
6.	Atatürk'ten Anılar	$(\ddot{O} \vee N)$	$[(\ddot{O} \vee N) > (\ddot{O} \wedge N)]$
		$(\ddot{O} \vee N)$	$[(\ddot{O} \vee N) > (\ddot{O} \wedge N)]$
		$(\ddot{O} \vee N)$	$[(\ddot{O} \vee N) > (\ddot{O} \wedge N)]$
	Meşe ile Saz	$(\ddot{O} \vee N)$	$[(\ddot{O} \vee N) > (\ddot{O} \vee N)]$
7.	Öyle Denmez	$(\ddot{O} \vee N)$	$[(\ddot{O} \vee N) > (\ddot{O} \vee N)]$
	Odcu Haftası Şenlikleri	$(\ddot{O} \vee N)$	$[(\ddot{O} \vee N) > (\ddot{O} \wedge N)]$
	Oğuz Destanı	$(\ddot{O} \vee N)$	$[(\ddot{O} \vee N) > (\ddot{O} \wedge N)]$
8.	Martı	$(\ddot{O} \vee N)$	$[(\ddot{O} \vee N) > (\ddot{O} \wedge N)]$

5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabından seçilen olaya dayalı metinlerden 11 adet anlatı izlencesine ulaşılmıştır. İncelenen metinler içinde anlatı sonunda özne nesnesine kavuşurken 4 metinde özne nesnesine kavuşamamıştır.

Temel Yapı Çözümlemesine (Anlamsal-Mantıksal Düzey) Yönelik Bulgular

Göstergebilimsel çözümle yöntemi ile incelenen metinler, son olarak temel yapı açısından incelenmiştir. Bu aşamada metnin özeti niteliğinde olup metnin temel yapısını yansıtan göstergebilimsel dörtgene ulaşılmıştır. Göstergebilimsel dörtgene ait veriler bir tablo ile şöyle gösterilebilir:

Tablo 10: İncelenen Metinlerdeki Temel Yapı

Sınıf Düzeyi	Metin Adı	Karşıtlık	Karşıtlık İlişkisi	İçerme İlişkisi	Tema
5.	Çöp Ev	Yeni-Eski	Değişim	Kullanmak-Kullanmamak	Sağlık ve Çevre
	Küçük Kar Tanesi	Aile-Kendi	Olmak	Birliktelik-Yalnızlık	Dünya'mız ve Uzak
	Pireyi Deve Yapmak	Küçük-Büyük	Önemsemek	Önlem almak-Telaşlanmak	Birey ve Toplum
	Ay'da Bir Küçük Serçe	Yakın-Uzak	Uçabilmek	Hayallerini izlemek-Pes etmek	Dünya'mız ve Uzak
6.	Atatürk'ten Anılar	Önce-Sonra	Değişim	Hak sahibi olmak-Ödevlerini yerine getirmek	Atatürk
		Devlet adamı olmak-Sanatçı olmak	Aydın olmak	Değer vermek-Değer verilme	
		İyi olmak-Kötü olmak	Çalışmak	Güçlü olmak-Güçsüz olmak	
	Meşe ile Saz	Küçük-büyük	Olmak	Yaşam-Ölüm	Duygular
	Canım Kitap	Yakın-Uzak	Mesafe	Dostluk-Yalnızlık	Okuma Kültürü
	Atatürk'ün Fikir Dünyası	Önce-Sonra	Değişim	Akıl ve bilim-Kültür ve Medeniyet	Atatürk
	Boş Arsa	Doğal-Yapay	Değişmek	Korumak-Yok etmek	Doğa ve Evren
7.	Öyle Denmez	Doğru-Yanlış	Konuşmak	İletişim-İletişim bozukluğu	İletişim
	Odcu Haftası Şenlikleri	Önce-Sonra	Değişim	Çocukluk-Yetişkinlik	Toplum Hayatı
	Oğuz Destanı	Önce-Sonra	Değişim	Yaşam-Yiğitlik	Milli Kültür
	Tatlı Dil	Sıcak-Soğuk	Olmak	Doğru iletişi kurmak-Doğru iletişi kuramamak	İletişim

	Mehmet Âkif Ersoy	Kişi-sanatçı	Olmak	Kişilik-Edebi kişilik	Millî Kültür
8.	Martı	Kendi-Başkaları	Olmak	Uçabilmek-Yemek bulabilmek	Kişisel Gelişim
	Kız Kalesi	Önce-Sonra	Olmak	Yaşam-Ölüm	Zaman ve Mekân
	Basından Teknoloji Haberleri	Sağlıklı-Sağlıksız	Yaşamak	Korumak-Kontrol etmek	Bilim ve Teknoloji

Çalışma kapsamında incelenen metinlerin temel yapısına bakıldığında metinlerin çoğunun “önce-sonra” karşıtlığına dayandığı görülmektedir. Ayrıca incelenen metinlerin ders kitabında yer aldıkları temayla ilişkili olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışma ile 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarından seçilen metinler göstergebilimsel bir yöntemle incelenmiştir.

İncelenen metinlerden elde edilen veriler ile ulaşılan sonuçlar, göstergebilimsel çözümlenin yapıldığı gibi söylem çözümlemesi (söylemsel düzey), anlatı çözümlemesi (anlatısal düzey), temel yapı çözümlemesi (mantıksal/anlamsal düzey) başlıkları ile ifade edilebilir.

Çalışma kapsamında incelenen metinlerin söylem çözümlemesi (söylemsel düzey) düzeyinde öncelikle metinlerdeki anlatıcı ve bakış açısı incelenmiştir. Bu aşamada duruma ve düşünceye dayalı metinlerde anlatıcı ve bakış açısı aranmamış; olaya dayalı metinler incelenmiştir. Buna göre metinlerin çoğunlukla dışöyküsel anlatıcı ve sıfır odaklayım bakış açısı ile yazıldığı görülmüştür. Bununla birlikte iki metinde benöyküsel anlatıcı, birer metinde de elöyküsel ve benöyküsel anlatıcı ile bu metinlerde iç odaklayım bakış açısına rastlanmıştır.

Söylem çözümlemesi (söylemsel düzey) aşamasında metinlerdeki anlatıcı ve bakış açısının bulunmasının ardından metinler kesitlerine ayrılmış ve sonrasında metinlerdeki kahramanlar incelenmiştir. Metinlerde kullanılan kahramanlara bakıldığında metin kahramanlarının tarihte var olan kişilerden, günümüz kişilerinden, hayal unsuru olarak yaratılmış kişilerden ve kişileştirilen varlıklardan seçilmiş olduğu söylenebilir. 5. ve 6. sınıf seviyesindeki metinlerde kişileştirme daha yaygınken 7. ve 8. sınıf seviyesindeki metinlerde gerçek kişilere daha fazla yer verilmiştir.

Söylem çözümlemesi (söylemsel düzey) aşamasında metinlerde yer alan kahramanların ardından metinlerdeki zaman incelenmiş ve anlatı zamanı ortaya konmaya çalışılmıştır. Metinlerde kullanılan zaman unsurlarından metinlerdeki anlatı zamanının çoğunlukla tahmin edilebilir olduğu söylenebilir.

Bu aşamada son olarak ise metinlerdeki uzam incelenmiştir. Buna göre metinlerde kullanılan uzamın çoğunlukla gerçek uzama dayandığı söylenebilir.

Metinlerin göstergebilimsel bir yöntemle incelenmesinde ikinci aşama anlatı çözümlemesidir (anlatısal düzey). Bu aşamada öncelikle metinlerdeki eyleyenler şeması ardından da metinlerdeki anlatı izlencesi ortaya konmuştur. Metinlerdeki eyleyenler şemasına bakıldığında 34 adet eyleyenler şemasının çıkarıldığı görülmektedir. Bunun nedeni, bazı metinlerin birden fazla başlıktan oluşması iken bazı metinlerin de anlatıdaki farklı kahramanlar açısından ele alınabilmesidir. Oluşturulan eyleyenler şemalarına bakıldığında 11 eyleyenler şemasında tüm eyleyenlerin yer aldığı, geri kalan eyleyenler şemalarından da yardımcı ve/ve ya engelleyici eyleyenin bulunmadığı görülmektedir.

Anlatı çözümlemesinin (anlatısal düzey) son aşamasında metinlerdeki anlatı izlencesi ortaya konur. Bu süreçte duruma ve düşünceye dayalı metinlerde metnin türü gereği anlatı izlencesi aranmamıştır. Olaya dayalı metinler ele alınarak oluşturulan anlatı izlencelerine bakıldığında bazı metinlerin farklı başlıklarla oluşturulması da göz önünde bulundurularak 14 adet anlatı izlencesine ulaşılmıştır. Bu izlencelerin 10 tanesinde metinde yer alan özne, nesnesine kavuşurken “[$(\ddot{O} \vee N) > (\ddot{O} \wedge N)$]", 4 tanesinde özne nesnesine kavuşmamıştır “[$(\ddot{O} \vee N) > (\ddot{O} \vee N)$]”. Öznenin nesnesine kavuşmadığı metinler incelendiğinde bu durumun özellikle ders vermeyi amaçlayan metinlerde kullanıldığı görülmektedir.

Çalışma kapsamında ele alınan metinlerin göstergebilimsel bit yöntemle çözümlenmesinde, üçüncü aşama temel yapı (mantıksal/anlamsal düzey) çözümlenmesidir. Bu aşamada metnin üretim sürecinde kullanılan karşıtlık ortaya konmuş ve bu karşıtlıktan hareketle göstergebilimsel dörtgene ulaşılmıştır. Buna göre metinlerin temel yapısının çoğunlukla “önce-sonra” karşıtlığına dayandığı söylenebilir. Metinlerin bulunduğu tema açısından metinlerin temel yapısına bakıldığında, metinlerin temel yapısının metinlerin yer aldığı temayı yansıttığı söylenebilir.

Ortaokul Türkçe ders kitaplarının göstergebilimsel açıdan incelenmesi ile elde edilen verilerden, yazılı metnin anlamının anlaşılmasında ve nesnel olarak değerlendirilmesinde göstergebilimsel yöntemin okura metni anlama, nesnellik ve derinlik gibi konularda yardımcı olduğu anlaşılmıştır.

Eğitimde göstergebilimsel yöntemin kullanılması metnin değerlendirilmesi sürecinde öğrencilere metnin nasıl değerlendirileceği, nasıl çözümleneceği konularında yol gösterici olacaktır.

Öğretmenlerin göstergebilimsel yöntemi kullanması demek, metin çözümlenme sürecinde öğrencilerin önüne bir inceleme planı koymasına demektir. Bu inceleme planı ise öğrencilerin metni öznel yargılar yerine nesnel bir şekilde değerlendirmelerine yardımcı olacaktır. Bunun için de Uçan’a (2013: 178) göre, öğrenci, metnin girişinde, dilbilimsel, göstergebilimsel kavram ve yazınsal kuramlar hakkında bilgilendirilmeli, öğrencinin metne sağlıklı bir şekilde yaklaşması sağlanmalıdır. Demir’e (2008: 29) göre Türkçe öğretiminde kullanılan metinlerin, metin dilbilimsel yöntemlerle incelenmesi; okura yazınsal yapının üzerindeki gizemi kaldırma olanağı sağlar. Okuma sırasında öğrencinin sahip olduğu sözlük bilgisini geliştirir; metinden doğan sorunların tartışılmasıyla eleştiri yapabilme gücünü geliştirir.

Öğrencilerin metni göstergebilimsel bir yöntem ile okumaları, onları metnin derin yapısına, metinde söylenmek istenen asıl iletiye ulaşmalarını sağlayacaktır. Ayrıca öğrenciler bu yöntem ile metnin üretici yapısının nasıl oluşturulduğunu fark edecek ve bu da onların yazma becerilerinde kendilerine yol gösterecektir.

KAYNAKÇA

- ALTAN, A., ARHAN, S., BAŞAR, S., ÖZTÜRKER, G. ve YILMAZ, D. (2012). *İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı* (5. Baskı), Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı
- AYTAŞ, G. (2006). “Edebi Türlerden Yararlanma”, *Milli Eğitim Dergisi*, S. 168, s. 261-276.
- BAŞAR, S. ve ZEYBEK KÖKEN, S. (2012). *İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı* (3. Baskı), Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- DEMİR, S. (2008). *İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıflar Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Metin Dilbilimsel Yöntemlerle İncelenmesi ve Bu Metinlerin Öğrencilerin Anlama Düzeylerine Etkisi (Malatya ili örneği)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- DEMİR, S. (2009). *Göstergebilim, Umberto Eco ve Yapıtları Bağlamında Göstergebilime Katkıları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- DİLİDÜZGÜN, Ş. (2008). *Türkçe Öğretiminde Metindilbilimsel Bağlamda Uygulamalı Bir Yaklaşım*, Doktora tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- ERCANTÜRK, O. K. (2015). *Göstergebilim Açısından Türkçe Ders Kitapları*, Yayınlanmamış doktora tezi. Çanakkale: Çanakkale Üniversitesi.
- GÜNAY, V. D. (2002). *Göstergebilim Yazıları*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- GÜNAY, V. D. (2007). *Metin Bilgisi*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- GÜNAY, V. D. (2012). Görsel Göstergebilim - İmgenin Anlamlandırılması, D. Günay ve A. Parsa (Ed.), *Görsel göstergebilim imgenin anlamlandırılması* (ss. 11-54). İstanbul: Es Yayınları.
- GÜNEŞ, F. (2013). “Türkçe Eğitiminde Metin Seçimi”, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, S. 1(1), s. 1-12.
- GÜRLEK, M. ve ÇİÇEKLER, A. (2013). “Göstergebilim Açısından Mustafa Kutlu’nun Mürit Hikâyesi”, *İstanbul Üniversitesi, VIII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi*.
- HUBER, E. (2008). *Dilbilime Giriş*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- İŞERİ, K. (2002). *Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlköğretim Programına Uygunluğunun İncelenmesi: Göstergebilimsel Bir Betimleme*, Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- KARASAR, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (23. Baskı), Ankara: Nobel Yayınları
- KAVCAR, C. (1988). “Türk Dilinin Eğitimi”, *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 252-263.
- KIRAN, A. (2003). “Bir Yaz Gecesi Rüyası”, *Türkoloji Dergisi*, S. 2(16), s. 117-130.
- KOMİSYON (2012). *İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı* (2. Baskı), Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- KOMİSYON (2012). *İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

- RİFAT, M. (1996). *Göstergebilimcinin Kitabı*, İstanbul: Düzlem Yayınları.
- RİFAT, M. (1999). *Gösterge Eleştirisi*, İstanbul: Kaf Yayıncılık.
- RİFAT, M. (2011). *Homo Semioticus ve Genel Göstergebilim Sorunları* (2. Baskı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- SİNAN, A. T. ve DEMİR, S. (2011). "İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Anlatsal Metinlerin Yapı Özellikleri ve Programa Uygunluğu", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 6(3), s. 1149-1167.
- UÇAN, H. (2006). *Yazımsal Eleştiri ve Göstergebilim* (2. Baskı), Ankara: Hece Yayınları.
- UÇAN, H. (2013). *Dilbilim Göstergebilim ve Edebiyat Eğitimi* (2. Baskı), Ankara: Hece Yayınları.
- YAYLAGÜL, Ö. (2010). "Elif Şafak'ın "Aşk" ı Üzerine Göstergebilimsel Bir Çözümleme", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 3(10), s. 624-648.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2006). *Sosyalbilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınevi.